

ข้อบังคับสภาการพยาบาล

ว่าด้วยข้อจำกัดและเงื่อนไขในการประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์

พ.ศ. ๒๕๖๔

เพื่อให้การปฏิบัติของผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาล หรือผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ในการกระทำหรือปฏิบัติการ เกิดความชัดเจนในขอบเขตการปฏิบัติ จึงได้กำหนดข้อจำกัดและเงื่อนไข ในการปฏิบัติเฉพาะสำหรับ ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลหรือผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๒ วรรคหนึ่ง (๓) (ข) แห่งพระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ พ.ศ. ๒๕๒๘ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๐ และด้วยความเห็นชอบของสภานายกพิเศษ ตามมาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง (๑) แห่งพระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ พ.ศ. ๒๕๒๘ คณะกรรมการสภาการพยาบาล จึงออกข้อบังคับไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ข้อบังคับนี้เรียกว่า “ข้อบังคับสภาการพยาบาล ว่าด้วยข้อจำกัดและเงื่อนไขในการประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ พ.ศ. ๒๕๖๔”

ข้อ ๒ ข้อบังคับนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ให้ยกเลิกข้อบังคับสภาการพยาบาล ว่าด้วยข้อจำกัดและเงื่อนไขในการประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ พ.ศ. ๒๕๕๐

หมวด ๑

บททั่วไป

ข้อ ๔ ในข้อบังคับนี้

“การรักษาโรคเบื้องต้น” หมายความว่า กระบวนการประเมินภาวะสุขภาพทั้งการซักประวัติ การตรวจร่างกาย การวินิจฉัยแยกโรค การรักษาโรคและการบาดเจ็บ การป้องกันโรค รวมถึงการปฐมพยาบาล เพื่อการแก้ปัญหา ความเจ็บป่วย บรรเทาความรุนแรง หรืออาการของโรค เพื่อให้ผู้ป่วยพ้นภาวะการเจ็บป่วยหรือภาวะวิกฤต

“การเจ็บป่วยฉุกเฉิน” หมายความว่า การได้รับบาดเจ็บหรือการเจ็บป่วยกะทันหัน ซึ่งเป็นอันตรายต่อการดำรงชีวิตหรือการทำงานของอวัยวะสำคัญ จำเป็นต้องได้รับการประเมิน การจัดการ และการบำบัดรักษาอย่างทันทีทันใด ต้องดำเนินการช่วยเหลือและการดูแลรักษาทันที และให้หมายความรวมถึง การปฐมพยาบาล การปฏิบัติและการเคลื่อนย้ายผู้ป่วยฉุกเฉินและวิกฤต ตั้งแต่จุดเกิดเหตุหรือจุดแรกพบผู้ป่วย จนกระทั่งผู้ป่วยได้รับการรักษาที่ถูกต้องจากผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม เพื่อป้องกันการเสียชีวิต หรืออาการรุนแรงขึ้นจากการบาดเจ็บ หรืออาการป่วยนั้น

“การเจ็บป่วยวิกฤต” หมายความว่า การเจ็บป่วยที่มีความรุนแรงถึงหรือที่มีผลต่อชีวิต หรือการทำงานของอวัยวะสำคัญถึงขั้นที่อาจทำให้ผู้ป่วยถึงแก่ชีวิตหรือพิการได้

“การปฐมพยาบาล” หมายความว่า การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้บาดเจ็บหรือเจ็บป่วย โดยดูแล เพื่อบรรเทาอาการหรือป้องกันมิให้ภาวะนั้นเลวลง หรือเพื่อส่งเสริมการฟื้นหาย ก่อนได้รับการช่วยเหลือ จากผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม

“การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค” หมายความว่า กระบวนการที่ทำให้ร่างกายสร้าง หรือเกิดภูมิคุ้มกัน หรือมีภูมิต้านทานต่อโรคที่ต้องการ โดยการให้วัคซีน

หมวด ๒

การประกอบวิชาชีพการพยาบาล

ส่วนที่ ๑

การพยาบาล

ข้อ ๕ ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาล ชั้นหนึ่ง ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ชั้นหนึ่ง กระทำการพยาบาลโดยใช้กระบวนการพยาบาล

๕.๑ การกระทำต่อร่างกายและจิตใจของบุคคล การตรวจประเมินภาวะสุขภาพ การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรคและการบาดเจ็บ การควบคุมการแพร่กระจายโรค การปฐมพยาบาล การบำบัดโรคเบื้องต้น และการฟื้นฟูสุขภาพ ทั้งรายทั่วไป รายที่ยุ่ยาก ชับซ้อน หรือเป็นการเจ็บป่วยฉุกเฉิน หรือวิกฤต

๕.๒ การสอน การแนะนำ การให้คำปรึกษาและการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย การวางแผนการดูแลต่อเนื่อง และการเสริมสร้างพลังอำนาจในการดูแลตนเองของประชาชน

๕.๓ การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกัน การควบคุม และการแก้ปัญหาคความเจ็บป่วย

๕.๔ การปฏิบัติการพยาบาลตามแผนการพยาบาลและ/หรือแผนการรักษาของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม การใช้เครื่องมือพิเศษ การติดตามผล รวมทั้งการประสานทีมสุขภาพ ในการจัดบริการ ให้เป็นไปตามมาตรฐานการพยาบาลที่สภาการพยาบาลประกาศกำหนด

๕.๕ การให้การพยาบาลที่บ้านและการส่งเสริมความสามารถของบุคคล ครอบครัว และชุมชน เพื่อใช้ชีวิตอย่างปกติสุขหรือสามารถจัดการวิถีชีวิตให้อยู่กับความเจ็บป่วยและมีคุณภาพชีวิตที่ดี ตามศักยภาพ

ข้อ ๖ ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาล ชั้นหนึ่ง ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ชั้นหนึ่ง จะให้ยาผู้รับบริการได้เฉพาะที่ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ซึ่งเป็นผู้บำบัดโรคได้ระบุไว้ในแผนการรักษา

หรือเมื่อเป็นการรักษาโรคเบื้องต้น หรือการปฐมพยาบาล ทั้งนี้ การให้ยาผู้รับบริการดังกล่าว ให้อยู่ภายใต้เงื่อนไข ดังนี้

๖.๑ ห้ามให้ยา หรือสารละลายในช่องรอบเยื่อบุไซสันหลัง หรือช่องไซสันหลัง หรือสายสวนทางหลอดเลือดดำส่วนกลาง (Peripherally Inserted Central Catheter) และช่องทางอื่น ตามที่สภากาการพยาบาลประกาศกำหนด

๖.๒ ห้ามให้ยา หรือสารละลาย หรือสารที่เกี่ยวข้องกับรังสีวินิจฉัย และยาอื่น ตามที่ สภากาการพยาบาลประกาศกำหนด

ข้อ ๗ ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาล ชั้นสอง ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ชั้นสอง ให้กระทำการพยาบาลที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อนตามแผนการพยาบาล ในกรณีที่เป็นปัญหา ยุ่งยาก ซับซ้อน หรือเป็นการเจ็บป่วยฉุกเฉิน หรือวิกฤต จะทำการประกอบวิชาชีพการพยาบาลได้ จะต้องกระทำร่วมกับผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาล ชั้นหนึ่ง หรือผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ชั้นหนึ่ง

ข้อ ๘ ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาล ชั้นสอง ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ชั้นสอง จะให้ยาผู้รับบริการได้เฉพาะการให้ยาทางปากและยาภายนอก ตามที่ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ซึ่งเป็นผู้บำบัดโรคได้ระบุไว้ในแผนการรักษาหรือเมื่อเป็นการปฐมพยาบาล และห้ามให้ยาในชนิด และช่องทางตามที่สภากาการพยาบาลประกาศตามข้อ ๖.๑ และ ๖.๒

ส่วนที่ ๒

การทำหัตถการ

ข้อ ๙ ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาล ชั้นหนึ่ง ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ชั้นหนึ่ง กระทำการพยาบาลโดยการทำหัตถการตามขอบเขตที่กำหนด ดังนี้

๙.๑ การทำแผล การตักแต่งบาดแผล การเย็บแผลขนาดลึกไม่เกินชั้นเนื้อเยื่อไขมัน ใต้ผิวหนัง (subcutaneous tissue) และไม่อยู่ในตำแหน่งซึ่งเป็นอันตรายต่ออวัยวะสำคัญของร่างกาย โดยใช้ยาระงับความรู้สึกเฉพาะที่ หรือการตัดไหมในตำแหน่งที่ไม่เป็นอันตราย การดูแลรักษาบาดแผลใหม่ แผลน้ำร้อนลวก หรือสารเคมี ไม่เกินระดับ ๒ ของแผลใหม่

๙.๒ การผ่าตัดเอาสิ่งแปลกปลอม การผ่าฝี การผ่าตัดตาปลา การเลาะก้อนใต้ผิวหนัง ในบริเวณที่อยู่ในตำแหน่งซึ่งไม่เป็นอันตรายต่ออวัยวะที่สำคัญของร่างกาย โดยใช้ยาระงับความรู้สึก ทางผิวหนังหรือฉีดยาเฉพาะที่ ในการเอาสิ่งแปลกปลอมออกจากอวัยวะ

๙.๓ การถอดเล็บ การจี้หูดหรือจี้ตาปลา โดยใช้ยาระงับความรู้สึกทางผิวหนัง หรือฉีดยาเฉพาะที่

๙.๔ การให้ออกซิเจน

๙.๕ การให้สารน้ำทางหลอดเลือดดำ ในผู้ป่วยที่มีภาวะวิกฤต ภาวะสูญเสียสมดุลของสารน้ำในร่างกาย ผู้ป่วยที่มีความเสี่ยงต่อภาวะช็อค การปฐมพยาบาล หรือตามแผนการรักษาของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม

๙.๖ การให้ยา ทางปาก ทางผิวหนัง ทางหลอดเลือดดำ หรือช่องทางอื่น ๆ ตามแผนการรักษาของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม หรือตามที่สภาการพยาบาลประกาศกำหนด

๙.๗ การให้เลือด (Blood Transfusion) ตามแผนการรักษาของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม

๙.๘ การเปิดทางเดินหายใจให้โล่งด้วยการดูดเสมหะ การเคาะปอด

๙.๙ การช่วยฟื้นคืนชีพ (Cardio pulmonary resuscitation) เพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤติของผู้ป่วย

๙.๑๐ การเช็ดตา ล้างตา (Eye irrigation) หยอดตา ป้ายตา ปิดตา หรือการล้างจมูก

๙.๑๑ การสอดใส่สายยางลงไปในกระเพาะอาหาร (Nasogastric tube) เพื่อให้อาหารให้ยา หรือล้างกระเพาะอาหารในรายที่กินสารพิษ หรือตามแผนการรักษาของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม

๙.๑๒ การสวนปัสสาวะ หรือการเปลี่ยนสายสวนปัสสาวะ ในรายที่ไม่มีความผิดปกติของระบบทางเดินปัสสาวะ

๙.๑๓ การสวนทางทวารหนัก ในรายที่ไม่มีข้อบ่งชี้อันตราย

๙.๑๔ การตาม หรือการใส่ฝือก ชั่วคราว

๙.๑๕ การตรวจคัดกรองมะเร็งเต้านม

๙.๑๖ การเจาะเก็บตัวอย่างเลือดจากหลอดเลือดดำส่วนปลายหรือปลายนิ้ว หรือสารคัดหลั่งเพื่อส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการ ตามข้อบ่งชี้หรือประกาศที่สภาการพยาบาลประกาศกำหนด

๙.๑๗ หัตถการอื่น ๆ ตามที่สภาการพยาบาลประกาศกำหนด

หมวด ๓

การรักษาโรคเบื้องต้นและการให้ภูมิคุ้มกันโรค

ข้อ ๑๐ ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาล ชั้นหนึ่ง ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ชั้นหนึ่ง ให้กระทำการประกอบวิชาชีพการพยาบาลตามข้อกำหนดของสภาการพยาบาลในการรักษาโรคเบื้องต้นและการให้ภูมิคุ้มกันโรค ดังต่อไปนี้

๑๐.๑ ใช้ตัวร้อน

๑๐.๒ ใช้และมีฝืนหรือจุด

๑๐.๓ ใช้จับสั่น

๑๐.๔ ไอ

๑๐.๕ ปวดศีรษะ

- ๑๐.๖ ปวดเมื่อย
- ๑๐.๗ ปวดหลัง
- ๑๐.๘ ปวดเอว
- ๑๐.๙ ปวดท้อง
- ๑๐.๑๐ ท้องผูก
- ๑๐.๑๑ ท้องเดิน
- ๑๐.๑๒ คลื่นไส้อาเจียน
- ๑๐.๑๓ การอักเสบต่าง ๆ
- ๑๐.๑๔ โลหิตจาง
- ๑๐.๑๕ ดีซ่าน
- ๑๐.๑๖ โรคขาดสารอาหาร
- ๑๐.๑๗ อาหารเป็นพิษ
- ๑๐.๑๘ โรคพยาธิลำไส้
- ๑๐.๑๙ โรคบิด
- ๑๐.๒๐ โรคไขหวัด
- ๑๐.๒๑ โรคหัด
- ๑๐.๒๒ โรคสุกใส
- ๑๐.๒๓ โรคคางทูม
- ๑๐.๒๔ โรคไทรอยด์
- ๑๐.๒๕ โรคผิวหนังเห็บขา
- ๑๐.๒๖ ปวดฟัน
- ๑๐.๒๗ เหงือกอักเสบ
- ๑๐.๒๘ เจ็บตา
- ๑๐.๒๙ เจ็บหู
- ๑๐.๓๐ โรคติดต่อตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข
- ๑๐.๓๑ ภาวะแท้งคุกคามหรือหลังแท้งแล้ว
- ๑๐.๓๒ การให้ภูมิคุ้มกันโรคแก่บุคคลทั่วไป หญิงมีครรภ์ หญิงหลังคลอด ทารกและเด็ก
- ๑๐.๓๓ ความเจ็บป่วยอื่น ๆ ตามที่สภากาชาดประกาศกำหนด
- ข้อ ๑๑ ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาล ชั้นหนึ่ง ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์
ชั้นหนึ่ง ที่ผ่านการอบรมตามหลักสูตรที่สภากาชาดประกาศกำหนด
- ๑๑.๑ การพยาบาลเฉพาะทาง
- ๑๑.๑.๑ สาขาเวชปฏิบัติทั่วไป (การรักษาโรคเบื้องต้น)

- ๑๑.๑.๒ สาขาการพยาบาลเวชปฏิบัติทางตา
- ๑๑.๑.๓ สาขาการพยาบาลเวชปฏิบัติฉุกเฉิน
- ๑๑.๑.๔ สาขาเวชปฏิบัติการบำบัดทดแทนไต (การล้างไตทางช่องท้อง)
- ๑๑.๑.๕ สาขาการพยาบาลเวชปฏิบัติการบำบัดทดแทนไต (การฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม)
- ๑๑.๑.๖ สาขาการพยาบาลเวชปฏิบัติผู้สูงอายุ
- ๑๑.๑.๗ สาขาการพยาบาลผู้ป่วยวิกฤต (ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ)
- ๑๑.๑.๘ สาขาการพยาบาลผู้ป่วยโรคติดเชื้อและการควบคุมการติดเชื้อ
- ๑๑.๑.๙ สาขาการพยาบาลผู้ป่วยมะเร็ง
- ๑๑.๑.๑๐ สาขาการพยาบาลโรคหัวใจและหลอดเลือด
- ๑๑.๑.๑๑ สาขาการพยาบาลผู้ป่วยแบบประคับประคอง
- ๑๑.๑.๑๒ สาขาการพยาบาลเวชปฏิบัติครอบครัว
- ๑๑.๑.๑๓ สาขาการจัดการโรคเรื้อรัง
- ๑๑.๑.๑๔ สาขาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช
- ๑๑.๑.๑๕ การพยาบาลสาขาอื่นที่สภาการพยาบาลประกาศกำหนด
- ๑๑.๒ ผู้ผ่านการอบรมหลักสูตร และได้รับหนังสืออนุมัติหรือวุฒิบัตร ที่สภาการพยาบาลประกาศกำหนด ในสาขาต่อไปนี้
- ๑๑.๒.๑ การพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ
- ๑๑.๒.๒ การพยาบาลเด็ก
- ๑๑.๒.๓ การพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต
- ๑๑.๒.๔ การพยาบาลผู้ป่วยโรคติดเชื้อและการควบคุมการติดเชื้อ
- ๑๑.๒.๕ การพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน
- ๑๑.๒.๖ การผดุงครรภ์
- ๑๑.๒.๗ การพยาบาลมารดาและทารก
- ๑๑.๒.๘ การพยาบาลสาขาอื่นที่สภาการพยาบาลประกาศกำหนด
- ๑๑.๓ ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาล ชั้นหนึ่ง ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ชั้นหนึ่ง ตามข้อ ๑๑.๑ และข้อ ๑๑.๒ นอกจากปฏิบัติตามข้อ ๙ และข้อ ๑๐ ได้แล้ว สามารถทำการพยาบาล การรักษาโรคเบื้องต้นและหัตถการ ในสาขาที่ผ่านการศึกษ ฝึกอบรมตามข้อบังคับหรือประกาศที่สภาการพยาบาลกำหนด
- ข้อ ๑๒ ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาล ชั้นหนึ่ง ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ชั้นหนึ่ง ต้องกระทำการรักษาโรคเบื้องต้นตามข้อกำหนดของสภาการพยาบาลในการรักษาโรคเบื้องต้น และการให้ภูมิคุ้มกันโรคโดย

๑๒.๑ ตรวจวินิจฉัยและบำบัดรักษาโรค ตามมาตรฐานของการประกอบวิชาชีพการพยาบาล ที่สภาการพยาบาลประกาศกำหนด

๑๒.๒ ให้ส่งผู้ป่วยไปรับการบำบัดรักษาจากผู้ประกอบวิชาชีพอื่น เมื่อปรากฏ ตรวจพบ หรือพิจารณาแล้วเห็นว่าอาการไม่บรรเทา อาการรุนแรงเพิ่มขึ้น มีโรคหรือภาวะแทรกซ้อน เป็นโรคติดต่อ ที่ต้องแจ้งความตามกฎหมายว่าด้วยโรคติดต่อ หรือมีเหตุอันควรอื่น ๆ เกี่ยวกับการบำบัดรักษา

ข้อ ๑๓ ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาล ชั้นหนึ่ง ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ชั้นหนึ่ง ถ้าจำเป็นต้องใช้ยาให้ใช้ได้ตามคู่มือการใช้ยาที่สภาการพยาบาลประกาศกำหนด

ข้อ ๑๔ ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาล ชั้นหนึ่ง ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ชั้นหนึ่ง ในการให้ภูมิคุ้มกันโรค ต้องปฏิบัติตามแนวทางการให้ภูมิคุ้มกันโรค ที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด

ข้อ ๑๕ ต้องมีบันทึกรายงานเกี่ยวกับประวัติของผู้ป่วย หรือผู้รับบริการ อาการ และการเจ็บป่วย โรค การพยาบาล การให้การรักษา หรือการให้บริการ วันเวลาในการให้บริการ ชื่อผู้ประกอบวิชาชีพ ตามความเป็นจริง ตามแบบของสภาการพยาบาล เก็บบันทึกและรายงาน ไว้เป็นหลักฐานเป็นเวลา ๕ ปี

หมวด ๔

การประกอบวิชาชีพการผดุงครรภ์

ส่วนที่ ๑

การพยาบาลก่อนการตั้งครรภ์ ระยะตั้งครรภ์

ข้อ ๑๖ ผู้ประกอบวิชาชีพการผดุงครรภ์ ชั้นหนึ่ง ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ชั้นหนึ่ง ให้การผดุงครรภ์แก่หญิงและครอบครัว เมื่อต้องการมีบุตร ก่อนการตั้งครรภ์ ระยะตั้งครรภ์ ด้วยกระบวนการ ดังนี้

๑๖.๑ การตรวจประเมินภาวะสุขภาพของหญิงและคู่สมรสเพื่อวางแผนการมีบุตร

๑๖.๒ การตรวจประเมินภาวะการตั้งครรภ์ด้วยเวชภัณฑ์ทดสอบการตั้งครรภ์

๑๖.๓ การรับฝากครรภ์

๑๖.๓.๑ การประเมินภาวะสุขภาพด้านร่างกายและจิตใจของหญิงมีครรภ์ การสอนการปฏิบัติตนของบิดาและมารดาในระหว่างตั้งครรภ์ การคลอดและหลังคลอด เพื่อการเตรียมการคลอด

๑๖.๓.๒ การประเมินการเจ็บป่วยในอดีตและปัจจุบัน ที่อาจมีผลกระทบกับการตั้งครรภ์ การคลอด การผ่าตัดอื่นที่นอกเหนือไปจากการผ่าตัดคลอด การใช้ยา การแพทย์และอาหาร

๑๖.๓.๓ การประเมิน ประวัติทางสูติกรรม จำนวนครั้งที่เคยตั้งครรภ์ ผลการตั้งครรภ์แต่ละครั้ง รายละเอียดการคลอด ภาวะแทรกซ้อนของการตั้งครรภ์และการคลอดครั้งก่อน

๑๖.๓.๔ การตรวจร่างกายทั่วไปและการประเมินภาวะโภชนาการของ หญิงมีครรภ์

๑๖.๓.๕ การตรวจครรภ์และทารกในครรภ์ เพื่อประเมินภาวะของการตั้งครรภ์ และตรวจเต้านมและหัวนม เพื่อเตรียมพร้อมให้นมมารดา

๑๖.๓.๖ ให้ยาเสริมธาตุเหล็กและโฟเลตแก่หญิงมีครรภ์

๑๖.๓.๗ การให้วัคซีนป้องกันบาดทะยัก และวัคซีนอื่นตามเกณฑ์ที่ กระทรวงสาธารณสุขประกาศกำหนด

ข้อ ๑๗ แนะนำและส่งต่อหญิงมีครรภ์ให้ได้รับการตรวจและการรักษากับผู้ประกอบวิชาชีพ เวชกรรม ตามเกณฑ์การฝากครรภ์ที่กระทรวงสาธารณสุขประกาศกำหนด

ข้อ ๑๘ ส่งต่อหญิงมีครรภ์กลุ่มเสี่ยง ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข หรือการตรวจพบภาวะ ครรภ์เป็นพิษ (Pre-eclampsia) หรือส่วนนำหรือท่าของทารกในครรภ์ ผิดปกติ หรือมีภาวะความเสี่ยง ต่อการตั้งครรภ์และการคลอดอื่น ๆ ให้ได้รับการรักษาพยาบาลจากผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม หรือส่งต่อไปสถานพยาบาลที่มีความพร้อม เพื่อความปลอดภัยของหญิงมีครรภ์และทารก

ส่วนที่ ๒

การพยาบาลระยะคลอด

ข้อ ๑๙ ประกอบวิชาชีพการผดุงครรภ์ ชั้นหนึ่ง ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ชั้นหนึ่ง จะกระทำการผดุงครรภ์ได้แต่เฉพาะรายที่ตั้งครรภ์ปกติ และคลอดอย่างปกติ ตลอดจนการดูแล มารดาและทารกแรกเกิด

ข้อ ๒๐ ผู้ประกอบวิชาชีพการผดุงครรภ์ ชั้นหนึ่ง ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ชั้นหนึ่ง ให้การผดุงครรภ์หญิงมีครรภ์ ระยะก่อนคลอด ดังนี้

๒๐.๑ การประเมินหญิงมีครรภ์

๒๐.๑.๑ การประเมินประวัติการตั้งครรภ์ และประวัติการเจ็บป่วยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการตั้งครรภ์และการคลอด

๒๐.๑.๒ การตรวจทางหน้าท้องเพื่อประเมินความพร้อมในการคลอด

๒๐.๒ การตรวจประเมินทารกในครรภ์

๒๐.๒.๑ การตรวจการเต้นของหัวใจทารกในครรภ์

๒๐.๒.๒ ประเมินน้ำหนักร่างกายทารกในครรภ์

๒๐.๒.๓ ส่วนนำและท่าทารกในครรภ์

๒๐.๓ การประเมินความก้าวหน้าของการคลอด

การหดรัดตัวของมดลูก การตรวจทางช่องคลอด (PV) เพื่อประเมินการเปิดและความบางของปากมดลูก ท่าของทารก การเคลื่อนของส่วนน้ำ การแตกของถุงน้ำคร่ำ

ข้อ ๒๑ การพยาบาล ระยะคลอด (Intrapartum)

๒๑.๑ การพยาบาลหญิงมีครรภ์ ที่ได้รับการชักนำการคลอด (Induction of labour)

๒๑.๒ การทำคลอด ในรายปกติ เตรียมทำคลอดเมื่อปากมดลูกเปิดสมบูรณ์แล้ว ส่วนน้ำอยู่ในอุ้งเชิงกรานพร้อมคลอด ตัดฝีเย็บตามข้อบ่งชี้ การทำคลอด การดูแลทารกแรกเกิดทันที

๒๑.๓ ทำคลอดรก และเยื่อหุ้มทารกโดยใช้วิธี Modified Credé Maneuver การตรวจรกและเยื่อหุ้มรก ในรายที่รกค้างถ้าปล่อยทิ้งไว้จะเป็นอันตรายต่อมารดาให้ทำคลอดรกด้วยวิธีพุงดึงรังสายสะดือ (Controlled cord traction) ถ้ารกไม่คลอดให้ส่งต่อผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมหรือส่งต่อไปสถานพยาบาลที่มีความพร้อมทันที

๒๑.๔ การเย็บซ่อมแซมฝีเย็บ ในรายที่มีการฉีกขาดที่ไม่เกินระดับ ๒ (second degree tear)

๒๑.๕ การประเมินการเสียเลือด

๒๑.๖ การประเมินสัญญาณชีพ หลังคลอดทันทีและก่อนการย้ายออกจากห้องคลอด

ข้อ ๒๒ การช่วยเหลือผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมทำคลอด ในรายที่มีการคลอดผิดปกติ เช่น การคลอดติดไหล่หน้า หรือการใช้เครื่องมือช่วยคลอดด้วยเครื่องสุญญากาศ ด้วยคีม หรือการช่วยทำผ่าตัดคลอด การช่วยทำหัตถการทางสูติกรรมที่มีความปลอดภัยต่อหญิงมีครรภ์

ข้อ ๒๓ ห้ามผู้ประกอบวิชาชีพการผดุงครรภ์ ชั้นหนึ่ง ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ชั้นหนึ่ง กระทำการที่เกี่ยวกับการคลอด ดังนี้

๒๓.๑ การเจาะน้ำคร่ำ เพื่อตรวจภาวะ การเจริญเติบโตของทารกในครรภ์ (amniocentesis)

๒๓.๒ การทำคลอดที่มีความผิดปกติ เช่น คลอดท่าก้น คลอดแฝด สายสะดือย้อย คลอดท่าขวาง หรือภาวะที่มีส่วนน้ำใหญ่กว่าช่องเชิงกราน เป็นต้น

๒๓.๓ การล้วงรก (Manual removal of placenta)

๒๓.๔ การกลับท่าของทารกในครรภ์ ทั้งภายในและภายนอกครรภ์ (internal and external version)

๒๓.๕ การใช้มือกดท้องในขณะที่ช่วยทำคลอด

๒๓.๖ การเย็บซ่อมฝีเย็บที่มีการฉีกขาดระดับ ๓

๒๓.๗ การทำแท้ง

ข้อ ๒๔ ผู้ประกอบวิชาชีพการผดุงครรภ์ ชั้นหนึ่ง ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ชั้นหนึ่ง จะกระทำการช่วยคลอดฉุกเฉินในรายที่มีการคลอดผิดปกติที่ไม่สามารถตรวจพบก่อนการทำคลอด และไม่สามารถหาผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมทำการคลอดได้ภายในเวลาอันสมควร และเห็นประจักษ์ว่าถ้าปล่อยให้จะเป็นอันตรายต่อมารดาหรือทารกก็ให้ทำคลอดในรายเช่นนั้นได้ แต่ห้ามให้ใช้คีมสูง

ในการทำคลอด หรือใช้เครื่องดูดสุญญากาศในการทำคลอด หรือทำการผ่าตัดในการทำคลอด หรือให้ยารัดมดลูกก่อนคลอด

ข้อ ๒๕ ในรายที่มีการตกเลือดหลังคลอดถ้าปล่อยทิ้งไว้จะเป็นอันตรายต่อมารดาให้รักษาอาการ ตกเลือดเบื้องต้นตามความจำเป็นและส่งต่อทันที

ส่วนที่ ๓

การพยาบาลมารดาและทารก ระยะเวลาหลังคลอด (Postpartum)

ข้อ ๒๖ ผู้ประกอบวิชาชีพการผดุงครรภ์ ชั้นหนึ่ง ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ชั้นหนึ่ง ให้การพยาบาลกับมารดาหลังคลอดอย่างใกล้ชิด เพื่อป้องกันภาวะแทรกซ้อน โดยเฉพาะภาวะ ตกเลือดหลังคลอด และหรืออาการอื่นที่อาจเกิดขึ้น

ข้อ ๒๗ ผู้ประกอบวิชาชีพการผดุงครรภ์ ชั้นหนึ่ง ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ชั้นหนึ่ง จะต้องใช้ยาทำลายและป้องกันการติดเชื้อสำหรับหยอดตา หรือป้ายตาทารกแรกเกิดทันที

ข้อ ๒๘ การพยาบาลทารกแรกเกิด โดยการประเมินสัญญาณชีพ ความผิดปกติ หรือความพิการ ที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจน และให้มารดาได้สัมผัสโอบกอดทารกและเริ่มให้ดูดนมจากมารดา ภายในชั่วโมงแรกหลังคลอด

ข้อ ๒๙ ผู้ประกอบวิชาชีพการผดุงครรภ์ ชั้นหนึ่ง ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ชั้นหนึ่ง จะต้องบันทึกรายงานเกี่ยวกับประวัติของหญิงตั้งครรภ์ การพยาบาลระยะตั้งครรภ์ การคลอด การพยาบาลหลังคลอด และการให้การบริการตามความเป็นจริง ตามแบบของสภาการพยาบาล และต้องเก็บบันทึกรายงานไว้เป็นหลักฐาน เป็นระยะเวลา ๕ ปี

ข้อ ๓๐ ผู้ประกอบวิชาชีพการผดุงครรภ์ ชั้นสอง และผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ชั้นสอง ให้กระทำการพยาบาลระยะตั้งครรภ์ ระยะเวลาคลอด และการพยาบาลหลังคลอด ในรายตั้งครรภ์และการคลอดปกติ ในสถานพยาบาลและการเยี่ยมบ้านที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อนตามแผนการ พยาบาลมารดาและทารกแรกเกิด เมื่อเป็นการทำร่วมกับผู้ประกอบวิชาชีพการผดุงครรภ์ ชั้นหนึ่ง ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ชั้นหนึ่ง ห้ามไม่ให้กระทำในกรณีที่เป็นปัญหายุ่งยาก ซับซ้อน หรือตรวจพบความผิดปกติ

ส่วนที่ ๔

การวางแผนครอบครัวและการคัดกรองมารดาทารก

ข้อ ๓๑ ผู้ประกอบวิชาชีพการผดุงครรภ์ ชั้นหนึ่ง ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ชั้นหนึ่ง สามารถกระทำการพยาบาล และการวางแผนครอบครัว ดังนี้

๓๑.๑ การให้คำปรึกษากับคู่สมรสในการวางแผนครอบครัว แบบวิถีธรรมชาติ/การคุมกำเนิด ด้วยวิถีธรรมชาติไม่ต้องใช้ยาหรืออุปกรณ์

๓๑.๒ การให้บริการวางแผนครอบครัวแบบใช้ยาหรือใช้อุปกรณ์

๓๑.๒.๑ ยาเม็ดคุมกำเนิด (Oral contraceptive pills)

๓๑.๒.๒ ยาฉีดคุมกำเนิด (DMPA)

๓๑.๒.๓ ถุงยางอนามัย

๓๑.๒.๔ วงแหวนคุมกำเนิด

๓๑.๒.๕ แผ่นแปะคุมกำเนิด/ยาคุมกำเนิดชนิดแผ่นแปะผิวหนัง

๓๑.๒.๖ การฝังและถอดยาคุมกำเนิด (Nor Plant)

๓๑.๒.๗ อื่น ๆ ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข

ข้อ ๓๒ ผู้ประกอบวิชาชีพการผดุงครรภ์ ชั้นหนึ่ง ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์
ชั้นหนึ่ง สามารถทำการคัดกรองมารดาทารก

๓๒.๑ การทำ Pap smear

๓๒.๒ การประเมินภาวะสุขภาพ ความผิดปกติและความพิการของทารก

ข้อ ๓๓ ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ชั้นสอง ผู้ประกอบวิชาชีพการผดุงครรภ์
ชั้นสอง การให้บริการวางแผนครอบครัวแบบใช้ยาหรือใช้อุปกรณ์

๓๓.๑ ยาเม็ดคุมกำเนิด (Oral contraceptive pills)

๓๓.๒ ถุงยางอนามัย

๓๓.๓ วงแหวนคุมกำเนิด

๓๓.๔ แผ่นแปะคุมกำเนิด/ยาคุมกำเนิดชนิดแผ่นแปะผิวหนัง

ส่วนที่ ๕

การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคแก่มารดา ทารก และเด็ก

ข้อ ๓๔ ผู้ประกอบวิชาชีพการผดุงครรภ์ ชั้นหนึ่ง ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์
ชั้นหนึ่ง จะให้ภูมิคุ้มกันโรค ต้องปฏิบัติตามแนวทางการให้ภูมิคุ้มกันโรคที่กระทรวงสาธารณสุขประกาศกำหนด

ข้อ ๓๕ ผู้ประกอบวิชาชีพการผดุงครรภ์ ชั้นสอง ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์
ชั้นสอง ให้คำแนะนำเรื่องการเข้ารับภูมิคุ้มกันโรคและติดตามให้มารับภูมิคุ้มกันโรค

ประกาศ ณ วันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๔

รองศาสตราจารย์ทัศนาศ นุญทอง

นายกสภาการพยาบาล